

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

УКРАЇНА – КИТАЙ

(2019 – Рік Китаю в Україні)

інформаційно-методичні матеріали

УДК 02

У 45

Україна – Китай: 2019 - Рік Китаю в Україні : інформаційно-методичні матеріали / Управління культури і туризму Харк. облдержадмін., Харк. обл. універс. наук. б-ка ; ред.-уклад. В. С. Завгородня. – Харків : ХОУНБ, 2019.

Видання містить методичні рекомендації з проведення в бібліотеках заходів щодо вивчення історії, культури Китаю та відносин України з Китаєм у рамках ініціативи «2019 – Рік Китаю в Україні».

Для бібліотечних фахівців.

Укладач:	В.С. Завгородня
Редактор:	Г.В. Бакаєва
Комп'ютерний набір:	В.С. Завгородня
Комп'ютерна верстка:	В.С. Завгородня
Відповідальний за випуск:	Н.І. Шостко

Китай...

Країна далека і загадкова, народ якої є одним із найдавніших серед нині існуючих і єдиним, чия історія ніколи не переривалася.

Відносини між Україною та Китаєм почали зароджуватись

ще за часів Київської Русі завдяки Великому шовковому шляху, що своєю північною гілкою заходив на територію сучасної України — Крим.

4 січня Україна і Китай відзначили 25 років встановлення дипломатичних відносин. Країна Східної Азії зробила величезний внесок у розвиток світового мистецтва, науки та культури. Вона одна з найбільших країн-інвесторів світу. Тому 2019 рік Китаю – зрозумілий і символічний жест України.

ЦІКАВІ ФАКТИ ПРО КИТАЙ

- Населення Китаю становить вже понад 1,8 млрд. осіб. Це одна четверта частина усього населення Землі.
- Три основні світові релігії – християнство, іслам і буддизм – представлені в Китаї як рівноправні.
- У Китаї нарахували близько 100 видів тварин, які не трапляються більше ніде. Найвідоміші з них – це Ірбіс і Панда.
- Велика Китайська стіна – найбільший пам'ятник архітектури, має довжину в 8 851 км. Спочатку її створювали для захисту території від войовничих кочових племен.

- Вирощувати і заварювати чай перші придумали саме китайці. Чай з'явився в Китаї в III ст. до н.е. і згодом цей напій набув поширення по всьому світу.

Справжній китайський чай відрізняється дивовижним ароматом і неповторними смаковими якостями. При цьому, як різноманітний і багатолікий сам Китай, так різноманітні і чаї, які виготовляються в Піднебесній.

Всі існуючі в Китаї види чаю отримують з листя тільки однієї рослини - чайного куща. Звичайно ж, у цієї рослини є кілька різновидів, а також величезна кількість сортів, але прийнято розрізняти види не по кущу, з якого був зібраний чайний лист, а по тому, яка обробка була проведена над цим чайним листом. Точніше, навіть трохи інше - наскільки далеко в цьому чайному листі зайшов процес ферментації.

Таким чином, сьогодні в Китаї виділяють такі види чаю: білий, зелений, бірюзовий, жовтий чай, червоний і чорний чай.

- У Китаї найбільше різновидів бойових мистецтв у світі, найвідоміші ушу і кунгфу.

- Всьому світу відомі чотири великих винаходи Китаю: папір, книгодрукування, компас і порох.

- Тут винайшли і багато іншого, наприклад, фарфор, гральні карти, механічний годинник та футбол.

- Шовк був винайдений в Китаї. Ще в доісторичні часи пращури китайців навчилися розводити тутового шовкопряда, прясти шовк і ткати із нього тканину. Першовідкривачем способу розведення тутового шовкопряда і винахідником шовкопрядіння вважається легендарна Лей Цзу.

Вергілій, знаменитий давньоримський поет, уявляв, що шовк – це щось, що звисає з дерев. Коли він це писав, в Китаї уже використовували шовкопрядильні машини і ткацькі станки, освоїли технологію нанесення

на тканину багатокольорових малюнків, робили шовкові нитки, парчу, атлас і вишивку по шовку.

Шлях, який з'єднав Схід і Захід, море і сушу, по якому транспортували шовк, називався Великим шовковим шляхом. Шовк зв'язав Китай з рештою світу. І сьогодні ця країна є найбільшим його виробником на планеті.

- В Китаї винайшли парасольку, яку виготовляли з цупкого паперу.
- В Китаї винайшли повітряних зміїв і використовували їх для залякування ворогів.
- Все найцікавіше і потрібне з'являється випадково, так сталося і з морозивом. Хтось, приблизно 5 000 років тому, залишив рисову кашу на снігу, так і з'явилося морозиво.
- Використовуючи десяткову систему, китайці розробили перший лічильний пристрій.
- Вклад китайської медицини в світову величезний. Відомо, що трепанація черепа вперше була здійснена в Китаї 3 тисячі років тому і що анестезію широко використовували в часи династії Східна Хань (25 – 220 р. н.е.).
- В свій час Китай забезпечив світову медицину такими засобами, як берберин та ефедрин.
- Китайці також винайшли акупунктуру та китайський масаж, які стають в світі все популярнішими.
- Реклама та товарні знаки також можуть змагатися за честь вважатися великими китайськими винаходами. Наприклад, на малюнках часів династії Сун (960 – 1279 р. н.е.) можна побачити клоунів, які ходять

по вулицях, на спинах яких красується реклама різноманітних продуктів. В романі «Річні заводи» зустрічається реклама алкогольних напоїв: «Три чаші вина - і ви будете таким п'яним, що не зможете піднятися на гору».

7 ПРИЧИН ВЧИТИ КИТАЙСЬКУ МОВУ

1. Китайською мовою розмовляє величезна частина населення нашої планети, а саме понад мільярд людей, а це майже 20% населення всієї земної кулі.
2. Враховуючи бурхливе економічне зростання Китаю в останні роки, на ринку праці підвищується попит на фахівців, які знають китайську мову, особливо перекладачів.
3. Китайська мова послужить вірним помічником тому, хто захоплюється китайською культурою, літературою, музикою і традиціями, адже набагато цікавіше оволодівати знаннями самому, ніж вдаватися до допомоги сторонніх або електронних перекладачів.
4. Знаючи китайську мову, ви вільно можете відправитися в Китай з метою просто помандрувати або ж на шопінг, у вас не виникне жодних проблем зі спілкуванням з місцевим населенням (далеко не скрізь в Китаї місцеве населення володіє англійською мовою).
5. Також китайська мова стане в нагоді вам при бажанні почати свій бізнес з партнерами з Китаю, ця справа буде дуже перспективною.
6. Не варто забувати і про те, що люди, які знають східні мови, зокрема китайську, викликають повагу і захоплення. Хочете вирости в очах рідних, друзів і просто знайомих - вперед, вчіть китайську мову.
7. Китайська мова відкриває перед усіма, хто нею займається, нові горизонти. Тепер для вас культура, мова і сам Китай не будуть чимось позамежним, ви зможете дізнатися безліч нової інформації, корисної та захоплюючої.

КИТАЙСЬКА КУХНЯ: ТРАДИЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ

* У Китаї до процесу трапези ставляться з великою серйозністю. Існує філософія їжі, що включає дві нерозривні і абсолютно протилежні ідеї, які доповнюють одна одну.

1. «Фань» – це базова їжа, так можуть іменувати рис, локшину, які-небудь інші борошняні вироби.
2. «Цай» – це м'ясо, овочі, птиця, горіхи, морепродукти, фрукти — загалом, все інше.

* Цікавим фактом є і те, що китайці трапезу починають з чаю, а закінчують вживанням супу.

* Одна з особливостей кухні Піднебесної – це приготування їжі на один раз, там ніколи нічого не залишають на наступний день і не готують заздалегідь.

* Палички для їжі китайці використовують вже більше трьох тисяч років. Раніше вони були кам'яними і металевими, а в даний час застосовуються палички, які виготовляють з міцної пластмаси. Але самими улюбленими паличками є ті, що виконані з залізного дерева, вони володіють особливою міцністю. Вдома у всіх членів сім'ї передбачається наявність власних паличок. У кафе пропонують виключно одноразові палички. Ще однією особливістю китайських паличок є те, що їх необхідно тримати в лівій руці.

* Згідно з традиціями, коли ви подасте чайник з заваркою, його носик не можна направляти на гостей. У минулі часи, якщо непроханий гість приходив в будинок, чайник ставили так, щоб носик був направлений на недоброзичливця, і той, ясно розуміючи сенс даного знаку, змушений був піти.

* Також трепетно ставляться до посуду, на ньому не повинно бути ні найменшої тріщинки, так як вважається, що пити з такого посуду – до великих неприємностей.

* Під час трапези вітаються розмови. А якщо в процесі їжі ви забруднили скатертину, то це сприймається як комплімент кухарові, так як у Китаї вважається, що чим більше жирних плям на скатертині, тим більше сподобалася їжа.

НАЙВІДОМІШІ КИТАЙСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ ТА ПОЕТИ

КОНФУЦІЙ (28 вересня 551 до н. е. – 11 травня 479 до н. е.) – давньокитайський філософ та політичний діяч, титульна фігура у конфуціанстві. Національний герой Китаю.

Конфуцій став однією з ключових осіб, які визначили появу та подальше формування китайської літератури.

В його вченні значна увага приділяється питанням світобудови і справедливого суспільного устрою у Піднебесній, тобто сучасними словами, у глобальному суспільстві.

ЦАЙ ВЕНЬЦЗІ (177 – 239) – китайська поетеса та композитор часів династій Пізня Хань та Цзінь.

Написала довгий вірш («Вісімнадцять пісень флейти кочівника») про те, як вона була в полоні у кочовників Хунну, використовуючи пентасилабічну форму (п'ять ієрогліфів у рядку), яку також можна було зустріти в народних піснях.

Відомим також є два твори з однією назвою «Поема скорботи і гніву».

Деякі вірші Цао Вень-цзи створювалися для виконання під музику.

ЦАО СЮЕЦІНЬ (1715 або 1724 – 1763 або 1764) – визначний китайський письменник-романіст часів династії Цін.

Усе життя витратив на написання свого визначного роману «Історія каменю», інша назва «Нотатки про камінь». Над ним Цао працював понад 20 років. Ще за життя автора глави з роману були відомі загалу, вразивши глибиною опису життя родини Цю. Але Цао Сюецінь не встиг

завершити свою працю. Цим зайнявся у 1791 році Гао Е. У завершеному вигляді роман отримав назву «Сон у червоному теремі».

ЛУ СІНЬ (25 вересня 1881 – 19 жовтня 1936), справжнє ім'я Чжоу Шужень – китайський письменник, публіцист та літературознавець. Вважається основоположником сучасної китайської літератури.

У 1913 р. Лу Сінь написав своє перше оповідання «Минуле».

У 1918 р. він опублікував оповідання «Щоденник божевільного» (своєрідний варіант «Записок божевільного» М. В. Гоголя), який вважається першим твором нової китайської літератури.

Пізніше світ побачили збірки «Клич» (1923; до її складу увійшла найпопулярніша повість Лу Сіня «Справжня історія А-К'ю», в якій він картав соціальну пасивність пригноблених народних мас), «Блукання» (1926), «Дикі трави» (1927, збірка віршів у прозі), «Старі легенди по-новому» (1936, збірка сатирико-героїчних казок Лу Сіня, в яких він критикував негативні явища свого часу) та ін.

Лу Сінь є автором великої кількості статей про важливі події в житті Китаю та інших країн: збірники «Гарячий вітер» (1925), «Під розкішним балдахіном» (1926), «Дозволяється розмовляти про погоду» (1934) та інші.

Лу Сінь багато зробив для популяризації у Китаї іноземної літератури. Він переклав «Заповіт» Тараса Шевченка, твори М. В. Гоголя, М. Є. Салтикова-Щедріна, А. П. Чехова, М. Горького, О. О. Фадєєва та ін.

На честь письменника була названа Літературна премія Лу Сіня.

МО ЯНЬ (нар. 17 лютого 1955, Шаньдун, Китайська Народна Республіка) – сучасний китайський письменник, почесний доктор філології Відкритого університету Гонконгу.

Мо Янь – це псевдонім, у перекладі з китайської означає «мовчи». Справжнє ім'я – Гуань Моє.

За межами Китаю відомий насамперед як автор роману «Червоний гаолян», за яким було знято фільм. Цей роман, що складається з циклу новел, був опублікований 1987 року.

Роман належить до так званої «літератури пошуків коріння».

Твори Мо Яня за стилістикою споріднені з романами магічного реалізму. Для творів Мо Яня характерне доволі розкуте трактування таких проблем, як сексуальність, влада, політика. Життя сучасного Китаю автор описує без прикрас і замовчувань. Мо Янь у своїх творах часто вдається до елементів іронії й гумору.

У 2012 році Мо Янь був відзначений Нобелівською премією з літератури за «галюциногенний реалізм, що поєднується з народними казками, історією та сучасністю».

Твори Мо Яня перекладені більш ніж десятьма мовами, включаючи англійську, французьку, німецьку, норвезьку та українську.

АЛАЙ (нар. 1959 р.) — сучасний китайський письменник тибетського походження, хто поки що єдиний з тибетців спромігся здобути найпрестижнішу китайську літературну премію Мао Дуня (2000).

Знаменитим його зроби роман «Коли курява спаде» (1998), за яким було знято телесеріал. В романі досліджується психологія влади, якою вона постає на ґрунті тибетського

життя середини ХХ століття, до приходу в цей регіон Червоної армії Китаю і приєднання Тибету до КНР.

ПРОПОНУЄМО В БІБЛІОТЕКАХ ПРОВЕСТИ ТАКІ ЗАХОДИ:

- бесіди: «Визначні пам'ятки Китаю», «Країна, що має одну з найдавніших історій»
- виставка-знайомство «Китай: країна, що зачаровує»
- виставка-інсталяція «Китай: традиції і менталітет»
- відео-презентація «Чим мене здивував Китай»
- вікторина-знайомство «Цікаві факти про Китай»
- віртуальна подорож Китаєм «Піднебесна, що вражає»
- дні інформації: «Китай: знайомство зблизька», «Неймовірний Китай»
- демонстрація чайної церемонії «Східна перлина»
- зустріч з фахівцем по китайській історії «Ми живемо в Стародавньому Китаї»
- квест-гра «Подорож до Китаю»
- кінопоказ «Пізнай Піднебесну»
- книжково-ілюстративні виставки: «Піднебесна імперія: Китай вчора і сьогодні», «Чудеса світу», «Загадки і таємниці Китаю», «Відкриття та винаходи Китаю», «Найцікавіше про Китай», «Мандруймо у дивосвіт», «Дивовижна країна – Китай», «Китай — загадкова країна», «Китай – дивовижна країна», «Китай: традиції і сучасність», «Піднебесна імперія»
- конкурс «Міст китайської мови»
- концерт «Колоритна мандрівка до Китаю»
- круглий стіл «Подорож країнами і континентами»
- лекції: «Китай та китайська мова», «Китайський Новий Рік», «Новорічні свята в Китаї», «Як правильно подорожувати по Китаю: провінції, транспорт, кухня», «Занурення В Китайську Культуру», «Таємниці “Піднебесної імперії”»
- майстер-клас «Підготовка до поїздки в Китай»
- медіа-подорож «Цікаво про Китай»
- міні-бесіда «Золоті сторінки китайської літератури»
- тематична виставка «Дивовижна Піднебесна»
- усний журнал «Східна перлина»

- фестиваль «Багатоликий Схід»
- форум «Шовковий шлях 2019: Україна-Китай»
- фотовиставки: «Така загадкова країна – Китай», «Пізнай Китай разом з нами», «Новий Шовковий шлях»
- тренінг з усного китайського мовлення «Я вас вітаю...»
- створити буклет «Про Китай — відоме і невідоме»
- організувати вечори китайських фільмів (див. «Фільми про Китай», с. 19 - 20)
- провести майстер-класи з виготовлення китайських ліхтариків та гілки сакури
- створити на базі бібліотеки Language Mix - розмовний клуб китайської мови.

Під час заходів та виставок рекомендуємо, крім друкованих видань, представити всесвітньо відомі символи Піднебесної: китайські повітряні ліхтарики, Інь і Янь, панду, Велику Китайську стіну, бамбук тощо.

ЛІТЕРАТУРА ПРО КИТАЙ У ФОНДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОУНБ

1. Вон Кью-Кит. Китайская медицина: полное руководство : комплекс. подход к физ., эмоц. и псих. здоровью / Вон Кью-Кит. – Москва : ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 621 с. : ил. – ISBN 5-8183-0650-X.
2. Дао дэ цзин и годяньские списки «Лао-цзы» : / пер. и коммент. Юй Кана. – Харьков : Ритм Плюс, 2007. – 201 с. – ISBN 978-966-2079-10-4.
3. Калашник, Л. С. Система соціального піклування про дітей-сиріт у КНР : монографія / Л. С. Калашник ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. - Харків : ФОП «Рогожніков О.В.», 2014. – 280 с. – ISBN 978-617-7064-25-0
4. Китай: опыт сопряжения глобальных и национальных институциональных трансформаций в «посткризисе» : коллектив. моногр. / [С. В. Беренда, Ван Сяодун, Н. А. Галуцких и др.] ; под общ. ред. А. Н. Коломиец ; Харьк. нац. ун-т им. В. Н. Каразина, Ин-т экономики и междунар. отношений. – Харьков : ХНУ, 2013. – 331 с. – ISBN 978-966-285-045-1.
5. Китайская, корейская, японская кухня / Сост. И. А. Сокол. – Харьков : Фолио, 2004. – 351 с. – ISBN 966-03-2531-2.
6. Китайская кухня / [сост. М. Распутина]. – Киев : Издательский Дом Украинский Медиа Холдинг, 2012. – 71 с. : ил. – (Кухни народов мира : в 31 т. ; т. 5). – ISBN 978-966-2320-64-0.
7. Китайская мудрость : [сб. афоризмов]. – Харьков : Фолио, 2011. – 126 с. – Миниатюр. изд. – ISBN 978-966-03-5639-9.

8. Китайские притчи. – Харьков : Фолио, 2014. – 126 с. – Миниатюр. изд. – ISBN 978-966-03-6903-0.
9. Китайско-русский словарь : ок. 65000 слов и выражений / Ин-т востоковедения АН СССР ; под ред. И. М. Ошанина. – Москва : Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1952. – XIII, 890 с.
10. Китайська мова. Базовий курс : підруч. для студентів I курсу вищ. навч. закл. / [М. О. Война, О. С. Воробей, О. М. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. С. Ісаєвої]. – Харків : Фоліо , 2016. – 368 с. – ISBN 978-966-03-7178-1.
11. Китайцы : [сб. высказываний]. – Харьков : Фолио, 2013. – 126 с. – Миниатюр. изд. – ISBN 978-966-03-6484-4.
12. Кошелева, И. В. Лексико-грамматический перевод на китайский язык : сб. упражнений : в 2 ч. / И. В. Кошелева, Ма Ган ; Харьк. нац. ун-т им. В.Н.Каразина, Фак. иностр. яз., Ин-т Конфуция. – Харьков : ХНУ, 2014.
    Ч. 1. – 2014. – 119 с. – ISBN 978-966-285-121-2.
    Ч. 2. – 2014. – 116 с. – ISBN 978-966-285-122-9.
13. Крюгер, Р. Китай. История страны / Р. Крюгер. – Москва : Эксмо ; СПб. : Мидгард, 2008. – 543 с. : ил. – (Биографии великих стран). – ISBN 978-5-699-29936-2.
14. Ли Шичэнь. Китайские целебные травы : классич. труд по фармакологии / Ли Шичэнь. – Москва : Центрполиграф, 2004. – 398 с. - ISBN 5-9524-1310-2.
15. Любиев, А. И. Историко-философские и методические аспекты физической культуры Китая : учеб. пособие по физ. воспитанию и валеологии для студентов всех специальностей, преподавателей

- физ. виховання та тренерів різних видів спорту / А. І. Любимов, Т. В. Бондаренко, А. С. Горлов ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». – Харків : НТУ «ХПІ», 2008. – 214 с. : іл. – ISBN 978-966-593-662-6.
16. Мансуров, М. А. Тайцзи цигун : енергія роду / М. А. Мансуров. – Ростов-на-Дону : Фенікс, 2003. – 283 с. : іл. – (ДАО здоров'я). – ISBN 5-222-03801-7.
17. Михайлов, В. С. Філософська традиція Китаю: людський вимір та вплив на сучасність / В. С. Михайлов. – Київ : СІК ГРУП УКРАЇНА, 2014. – 250 с. – ISBN 978-617-7092-25-3.
18. Мочинь Фанг. Економічна та соціальна оцінка розвитку підприємництва в промисловості (Китай - Україна) : монографія / Мочинь Фанг, В. А. Мищенко ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». – Харків : ИНЖЭК, 2009. – 175 с. – ISBN 978-966-290-100-9.
19. Попов, І. М. Армія Давнього Китаю. III в. до н.е. – III в. н.е. : історична література / І. М. Попов. – Москва : АСТ : Астрель, 2001. – 47 с. : іл. - (Воєнно-історична серія «Солдати»: уніформа, озброєння, організація). – ISBN 5-17-004688-X. - ISBN 5-271-02309-5.
20. Притчі даоські, китайські, дзенські. – Харків : Фоліо, 2010. – 222 с. : іл. – Мініатюр. вид. – ISBN 978-966-03-5000-7.
21. Стародавні китайці : науково-популярна література / За ред. Д. Казеллі. – Харків : Ранок, 2004. – 88 с. : іл. – (Дзеркало цивілізацій). – ISBN 966-672-118-X.

22. Сунь-цзы. Искусство стратегии : древнекит. трактаты, ставшие основой целого ряда управленч. теорий / Сунь-цзы. – Москва : ЭКСМО, 2006. – 527 с. – (Классические труды). – ISBN 5-699-10145-4.
23. Су Шуян. Загадочный Китай : путешествие по Стране огненного дракона / Су Шуян. – Харьков ; Белгород : Книжный клуб «Клуб семейного досуга», 2007. – 247 с. : ил. – ISBN 978-966-343-726-2.
24. Фанг, Мочинь. Поддержка и саморазвитие малого предпринимательства (Украина - Китай) : монография / Мочинь Фанг, В. Мищенко. – Харьков : С.А.М., 2003. – 259 с. – ISBN 966-96282-9-6.
25. Ху Цїїн. Формування етноестетичної культури студентів у виховному просторі університетів КНР : автореф. дис. / Ху Цїїн ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків : ФОП В.В. Петров, 2016. – 20 с.
26. Частий, Р. В. Боевые искусства Востока. Китай. Корейский полуостров / Р. В. Частий. – Харьков : Фолио, 2009. – 206 с. : ил. – ISBN 978-966-03-4674-1.
27. Чжоу Нань. Формування еколого-валеологічної культури студентів китайських університетів засобами рекреаційного туризму : автореф. дис. / Чжоу Нань ; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків : ФОП В. В. Петров, 2016. – 20 с.
28. Шевчик, О. Ю. Навчальний посібник з китайської мови / О. Ю. Шевчик, Гао Гоцуй ; Укр. гімназія № 6. – Харків : ХНУРЕ, 2004. – 106 с. – ISBN 966-659-076-X.

29. Шенкар, О. Китай: век XXI : развитие Китая, его влияние на мировую экономику и геополитическое равновесие / О. Шенкар ; пер. с англ. О. В. Теплых. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2005. – 192 с. – ISBN 966-8644-60-3.

**КНИГИ КИТАЙСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ З ФОНДУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОУНБ**

1. Алай. Коли курява спаде : роман / Алай. – Харків : Фолио, 2016. – 443 с. – (Карта світу). – ISBN 978-966-03-7614-4.
2. Конфуций. Изречения / Конфуций. – Харьков : Фолио, 2008. – 222 с. : ил. – ISBN 978-966-03-4268-2.
3. Лао Шэ. День рождения Сяопо ; История небесного дара. / Лао Шэ. – Москва : Детская литература, 1991. – 302 с. : ил. – ISBN 5-08-001394-X.
4. Мін, Анчі. Остання імператриця Китаю / Анчі Мін. – Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2007. – 446 с. – ISBN 966-343-474-0.
5. Мо Янь. Країна вина : роман / Мо Янь. – Харків : Фолио, 2015. – 526 с. – (Карта світу). – ISBN 978-966-03-7072-2.
6. Мо Янь. Червоний гаолян: історія одного роду : роман / Мо Янь. – Харків : Фолио, 2015. – 638 с. – (Карта світу). – ISBN 978-966-03-7072-2.
7. Современная китайская проза. Жизнь как натянутая струна : антология / сост. Союзом кит. писателей. – Москва : АСТ ; СПб. : Астрель-СПб, 2007. – 543 с. – ISBN 978-5-17-047193-5.

8. Цао Сюецінь. Сон у червоному теремі : роман / Цао Сюецінь. – Харків : Факт, 2013. – 572 с. – ISBN 978-966-637-751-0.
9. Цзян Жун. Вовк-тотем : роман / Цзян Жун. – Харків : Фоліо, 2016. – 731 с. – (Карта світу). – ISBN 978-966-03-7541-3.
10. Шен-Тан Су. Аптечка : роман / Шен-Тан Су. – Харків : Фоліо, 2012. – 475 с. – ISBN 978-966-03-5621-4.

ФІЛЬМИ ПРО КИТАЙ

Історичні фільми

- «Останній імператор», Бернардо Бертолуччі (1987)
- «Сім років в Тибеті», Жан-Жак Анно (1997)
- «Великий шовковий шлях \ Дуньхуан» (1988)
- «Жити», Чжан Їмоу (1994)
- «Полководці», Пітер Чан (2007)
- «Битва біля червоної скелі», Джон Ву (2008)
- «Прощай, моя наложнице», Чень Кайге (1993)

Бойові мистецтва

- «Герой», Чжан Їмоу (2002)
- «Тигр підкрадається, дракон ховається», Енг Лі (2000)
- «Будинок літаючих кинджалів», Чжан Їмоу (2004)
- «Великі майстри», Вонг Карвай (2013)
- «Новий Храм Шаоліня», Бені Чан (2011)
- «Іп Ман», Вілсон Іп (2008)

Комедії, мюзикли, трилери

- «Розборки в стилі кунг фу», Стівен Чоу (2004)
- «Хай кулі летять», Венг Цзян (2010)
- «Мандрівник, що загубився» (2010)
- «Шаолінський футбол», Стівен Чоу (2001)

Авторське кіно

- «Чунцінський експрес», Вонг Карвай (1994)
- «Любовний настрій», Вонг Карвай (2000)
- «Кекесілі - Гірський патруль», Лу Чуань (2004)